

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М. (Суми), канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І. (Суми), канд. іст. наук;
Король С. М. (Суми), канд. політ. наук;
Куліш А. М. (Суми), д-р юрид. наук;
Лобко Н. В. (Суми), канд. іст. наук;
Нестеренко В. А. (Суми), канд. іст. наук;
Піскун В. М. (Київ), д-р іст. наук;
Рамач Я. (Нові Сад, Сербія), д-р іст. наук;
Семенов В. М. (Суми), канд. наук з держ. упр.;
Теліженко Л. В. (Суми), д-р філософ. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
юридичного факультету Сумського державного університету
(протокол № 8 від 02.04.2015 р.)

Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. : у 2 част. (Суми, 17 квітня 2015 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов, С. М. Король та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – Ч. 1. – 116 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 758 від 12 грудня 2014 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

СКЛАД І СТРУКТУРА НАДЗВИЧАЙНОЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ УНР В РУМУНІЇ

Розвиток дипломатичної служби сучасної України неможливий без урахування історичного досвіду державотворення, зокрема періоду Української революції 1917-1921 рр. та міжвоєнного періоду, коли уряд Української Народної Республіки опинився в еміграції, а її дипломатичні представництва діяли ще декілька років в окремих європейських країнах. Серед них – Румунія. Саме тому актуальною є тема вивчення діяльності Надзвичайної дипломатичної місії (НДМ) УНР у цій країні. Наприкінці 1923 р. місія перетворилася на громадську організацію української політичної еміграції. Ця тема актуальна ще й тому, що діяльність НДМ у цій балканській країні і нині залишається поза увагою дослідників.

Історіографія зазначеної теми невелика. У монографіях з історії української дипломатії згадуються лише окремі епізоди діяльності НДМ УНР в Румунії [1-2]. У науковій періодиці розкриті деякі аспекти основної її функції – дипломатичної діяльності [3], проте поза увагою дослідників залишилися питання про склад та структуру НДМ. На відміну від дипломатичних місій УНР у Греції та Угорщини, про які вже вийшли наукові публікації в Україні [4-5], вивчення історії дипломатичного представництва УНР в Румунії започатковане лише декілька років тому [6-7]. Проте в цих працях не йшлося про задекларовану у назві статті проблему. Саме тому автори ставлять собі за мету проаналізувати структуру та склад цієї дипломатичної інституції УНР в Румунії.

Перші дипломатичні установи УНР за кордоном не мали необхідного законодавчого визначення, класифікації та штатів. Особовий склад представництва кожного разу визначався окремо. Тому навесні 1918 р. НМЗС підготувало проект закону *«Про закордонні установи Української Народної Республіки»*. Згідно з ним дипломатичні представництва повинні були вести політичні зносини з урядами країн акредитації, охороняти за кордоном інтереси політики й торгівлі УНР, захищати законні права громадян України за кордоном. Встановлювалася номенклатура закордонних установ – посольство, дипломатична місія, генеральне консульство, консульство, віце-консульство та консульська агенція, ранги голів дипломатичних місій – Посол, Посланник або Уповноважений Міністр, Міністр-Резидент, Повірений у справах. Пропонувалася організаційно-штатна градація дипломатичних інституцій:

- Посольство I-го розряду, на чолі з Послом або Посланником і Уповноваженим Міністром, у складі радника, 2-х старших і молодшого секретарів, військового агента (аташе), 2-х перекладачів, загалом – 9 штатних одиниць;

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

- Посольство II-го розряду, під проводом Міністра-Резидента, у складі радника, 2 секретарів, військового аташе, 2 перекладачів, всього – 7 осіб;
- Посольство III-го розряду, під керівництвом Повіреного у справах, у складі секретаря й перекладача [8, с. 427].

Наприкінці 1917 р. Народне міністерство закордонних справ УНР розробило законопроект *«Про установи для охорони інтересів українських підданих за межами Української Народної Республіки»*. Згідно з ним встановлювалися посади окремих консульських агентів УНР та обов'язки консульських установ: видача громадянам посвідчення для повернення в Україну, оформлення паспортів для виїзду до іноземних держав, матеріальна допомога громадянам України за кордоном та здійснення особливих доручень уряду УНР. У штаті генерального консульства передбачалися посади генерального консула, секретаря та канцелярського співробітника, консульства – консула і секретаря, віце-консульства – віце-консула і секретаря, консульської агенції – консульського агента та секретаря. Основні позиції законопроекту знайшли відображення у *«Статуті о консульських установах УНР»* [1, с. 85-86].

У період Української Держави (гетьманат П. Скоропадського) також розроблялася нормативна база діяльності дипломатичних представництв за кордоном. 14 червня 1918 р. гетьман підписав *«Закон про посольства і місії Української Держави»*. Згідно з ним запроваджувалися:

- Посольство I-го розряду, на чолі з Послом або Уповноваженим Міністром, у складі радника, старшого секретаря, двох секретарів, двох драгоманів та 5 канцелярських співробітників, загалом – 12 штатних одиниць;

- Посольство II-го розряду, під керівництвом Міністра-Резидента, у складі секретаря і драгомана, загалом – 3 особи.

21 червня 1918 р. Рада Міністрів ухвалила постанову про тимчасові дипломатичні представництва (до часу остаточної ратифікації мирного договору) Української Держави у Німеччині, Австро-Угорщині, Туреччині, Болгарії та Румунії. Перші чотири вважалися посольствами I-го розряду, п'яте (до Румунії) – посольством II-го розряду. Окремими законами запроваджувалися дипломатичні представництва до Швейцарії, Фінляндії та Польщі [9, с. 104].

Восени 1918 р. гетьманський уряд намагався встановити дипломатичні відносини з країнами Антанти. З цією метою була створена дипломатична місія уповноваженого Української Держави до Румунії (голова Іван Коростовець, секретар Георгій Гасенко). Місія прибула до міста Ясси, де не знайшла порозуміння з представниками країн Антанти.

За часів Української Держави почала формуватися військова дипломатія. При Генеральному штабі збройних сил України було запроваджено відділ закордонного зв'язку, якому повинні були

підпорядковуватися військовій аташе. У червні 1918 р. військове міністерство підготувало законопроект постанови про призначення військових агентів до Берліна, Відня, Софії, Константинополя, Бухареста та Берна. Наступного місяця Рада Міністрів схвалила його, а 10 серпня гетьман підписав відповідний закон. Одночасно вирішувалося питання і про призначення військово-морських агентів. Військово-морські місії почали працювати у Німеччині (за сумісництвом в Голландії, Данії, Швеції), Росії, Австро-Угорщині, Туреччині та Румунії [1, с. 111-112].

Влітку активно формується консульська служба. 4 липня 1918 р. гетьман підписав закон «Про заклад генеральних консульств і консульських агентств за кордоном». Він стосувався в основному Росії. Але поступово Українська Держава уклала низку міждержавних угод, що погребували для їх реалізації розгалужену мережу консульських установ. Серед них – торговий договір з Румунією від 26 жовтня 1918 р. [1, с. 118]. 5 листопада 1918 р. гетьман скасував закон від 4 липня, запровадивши новий штатний розклад консульств. Згідно з ним генеральне консульство було засноване в Яссах, віце-консульство – у Галаці [8, с. 107; 10, с. 172].

Таблиця 1. Штати генерального консульства Української Держави за законом від 5 листопада 1918 р. [10, с. 173].

№ п/п	Назва посади та установи	Кількість осіб	Клас посади	Розряд пенсії	Річне утримання (грн.)
1	Генеральний консул	1	IV	II	18 000
2	Старший секретар	1	VI	III	10 000
3	Секретар	1	VII	V	7 200
4	На одноразову допомогу при призначенні на посаду в розмірі двомісячного утримання: - Генеральному консулу - Старшому секретарю - Секретарю				3 000 1 600 1 200
5	На надання помешкання генконсульству і генеральному консулу				12 000
6	Одноразове на оздоблення канцелярії				5 000

Офіційно визнані українські консули користувалися всіма привілеями міжнародного представника. Як консули іноземних держав в Україні, так і українські консули чи уповноважені для ведення консульських справ у зарубіжних країнах офіційно

приймались у відомствах закордонних справ цих країн. Консульський апарат Української Держави становив 73 особи, не рахуючи допоміжного персоналу [11, с. 659].

Наприкінці 1918 р. була відновлена УНР. На початку 1919 р. МЗС пропонувало збільшити штатний розклад дипломатичних представництв, зокрема для посольства I-го розряду – 17 штатних одиниць, II-го розряду – 14, III-го розряду – 4 осіб. Але вже наприкінці того ж року змушене було скоротити його, зокрема для посольства I-го розряду (Англія, Німеччина, США, Франція, Швейцарія) – 9 штатних одиниць, II-го розряду (Австрія, Бельгія, Ватикан, Італія, Польща, Румунія, Туреччина, Чехословаччина, Швеція) – 7, III-го розряду (Болгарія, Греція, Грузія, Данія, Угорщина, Фінляндія) – 4 осіб. Рада Міністрів своїм обіжником від 15 листопада 1919 р. запропонувала головам дипломатичних місій скоротити штати: представництвам I-го розряду – до 7 осіб, II-го розряду – до 5, III-го розряду – до 3 осіб. Скорочувалося і фінансове утримання голів місій на 50%, співробітників – на 15-35% [1, с. 161-165].

У період Директорії УНР розвивалася і військова дипломатія. Тепер військові та військово-морські аташе входили до складу дипмісій, що поліпшувало координацію цих гілок української дипломатії. Військові агенти були повноправними членами дипломатичних представництв. За рангом вони йшли одразу після радників посольств або перших секретарів дипломатичних місій. При призначенні нового військового аташе голова дипломатичної установи УНР повинен був особисто представити його голові держави перебування. Коло службових обов'язків військової дипломатії за кордоном: всебічно досліджувати військовий потенціал й організацію збройних сил країни акредитації; збирати й аналізувати інформацію про іноземні збройні сили і вчасно доповідати про це Генштабу Армії УНР; стежити за інформацією військового характеру у зарубіжній пресі; вивчати політичну ситуацію в країні акредитації у частині, що стосувалася військового будівництва; всебічно сприяти українським офіцерам, які прибували за кордон, у виконанні їх місії [12, с. 157].

Після виходу за кордон Уряд (Державний Центр) УНР ще декілька років намагався забезпечити функціонування дипломатичних та консульських установ. 4 червня 1921 р. Голова Директорії підписав закон *«Про припинення чинності окремих державних установ»*, який і став основою для подальшої реорганізації системи державного представництва УНР. Останнім державним актом щодо функціонування консульської служби був Закон *«Про громадянство Української Народної Республіки»* від 15 листопада 1921 р. [13, арк. 48-50]. Ним регулювалися справи громадянства аж до кінця 1924 р., коли припинили своє існування останні консульські установи в Берні та Будапешті. Українські консульства ліквідовувалися, починаючи з весни 1921 р., тобто після підписання Ризького договору між радянською Росією та Польщею. У 1922-1923 рр. майже повністю був скорочений консульський персонал УНР.

Український дипломатичний корпус у Румунії змінювався залежно від політичної ситуації в Україні. У січні 1918 р. через генерала Костянтина Коанде румунський уряд обіцяв надати Українській Центральній Раді допомогу у боротьбі з більшовиками, проте цього не сталося внаслідок підписання делегацією УНР мирного договору в Брест-Литовську. У березні того ж року Рада Народних Міністрів УНР розглядала питання про відправлення до Румунії мирної делегації на чолі із О.Севрюком, але цього так і не відбулося. У квітні 1918 р. була створена дипломатична місія УНР у складі Миколи Галагана (голова), Олекси Клора й А.Галіна (урядовці) [14, с. 355-356].

У жовтні 1918 р. дипломатичне представництво Української Держави в Бухаресті очолив генерал-майор Володислав Дашкевич-Горбаський. Співробітниками місії були юрист-міжнародник, професор кафедри міжнародного права Харківського університету Михайло Догель, полковник П.Невадовський, значкові Володислав Маєвський, Сергій Де-Вітт, виконуючими обов'язки генерального консула в Бухаресті – Корнелій Чеботаренко (Чеботаренко), віце-консула в Галаці – сотник Спиридон Білецький [10, с. 225, 234-236]. В Яссах переговори з представниками країн Антанти вів Іван Коростовець [15, арк. 78].

Після відновлення у грудні 1918 р. УНР відбулися зміни й у дипломатичному корпусі України в Румунії. У січні 1919 р. до Бухареста прибула Надзвичайна дипломатична місія УНР на чолі з Георгієм (Юрієм) Гасенком. До її складу входили Віктор Піснячевський (радник), Володимир Онацевич (секретар), Володислав Медзянковський (Мідзяновський), Юрій Білець (аташе), Олександр Кравець, Петро Коломак, Танченко (урядовці), Пархоменко (друкарка) [16, арк. 22]. Однак у травні 1919 р. через демарш Г.Гасенка (заява в ультимативній формі проти участі румунських військ у бойових діях на території ЗУНР) майже всі члени Місії змушені були залишити країну [17, арк. 9].

У червні 1919 р. НДМ очолив колишній міністр закордонних справ УНР (лютий-квітень 1919 р.) професор Кость Мацієвич. Під його керівництвом у різний час працювали Іван Фешенко-Чопівський (радник), Лев Геркен, Михайло Любимський (секретарі), Федір Буткевич, Павло Мамчур (аташе), Олександр Кравець, Петро Коломак, (урядовці), Лев Чопівський, Денис Маср-Михальський (завідувач пресового бюро), а також вільнонаймані службовці – генерал-майор Віктор Зелінський (консультант з військових справ), Казимир Рафалович (водій), Адам Червінський (механік), Ілько Убович (вістовий) [18, арк. 8-9].

У лютому 1920 р. з реорганізованої Військової місії УНР при НДМ була створена військова секція у складі генерал-поручика Сергія Дельвіга (голова), полковника Демида Антончука (радник), хорунжих Василя (секретар) й Олександра Трепке, сотників Миколи Даньківа, Олександра Долинюка, Михальського, Якова Чайківського. До Місії належав і контр-

адмірал Михайло Остроградський, який у квітні 1920 р. був призначений ще й уповноваженим Уряду УНР у справах військового та торговельного мореплавства на Півдні України [19, арк. 87]. Представником НДМ у Чернівцях був спочатку доктор права Михайло Догомиля, потім – підполковник Євген Луговий, секретарем – Леонтій Івасюк, консулом у Кишиневі – професор Іван Ганицький, полковник Іван Мінзаренко, Михайло Шереметєвський-Шереметєв, в Яссах – Корнелій Чеботаренко [20, с. 61-62]. До середини 1920-х рр. в Румунії залишилося лише декілька співробітників колишньої НДМ у Румунії, які брали активну участь у громадському житті української еміграції в цій країні.

Періодично до Румунії приїздили спеціальні місії. Так, у березні-квітні 1919 р. у Бухаресті перебувала спеціальна дипломатична місія Західної області УНР у складі доктора наук Стефана Витвицького, професора Григорія Тимощука, Сидора Цуркановича (експерт) та Олександра Кульчицького (перекладач). Вона вела переговори з міністром закордонних справ Румунії Міхаєм Ферекіде та керівником французької військової місії в Румунії генералом Анрі-Матісом Бертельо щодо Буковини, ліквідації загрози окупації Румунією Східної Галичини та спільних дій проти більшовиків [21, арк. 18].

Утримання дипломатичної установи за кордоном було досить коштовним. Так, з 1 червня по 1 жовтня 1919 р. на утримання НДМ УНР в Румунії було витрачено 2 848 254 карбованця/гривні.

Таблиця 2. Звіт НДМ УНР в Румунії про витрати від 6 жовтня 1919 р. [18, арк. 1].

№ звіту	Назва звіту	Сума (крб.)
1	Місячне утримання, кошти добові, роз'їзні й на помешкання персональному складу місії	266 349
2	Кошти на представництво	73 500
3	Кошти на канцелярські видатки	72 660
4	Кошти на найом помешкання Місії	440 457
5	Кошти на обзаведення й непередбачені видатки Місії	37 454
6	Кошти підйомні й на екіпірування членам Місії	48 450
7	Кошти по організації й видатках на прес-бюро	20 067
8	Кошти на видатки Місії в подорожі до Бухареста	58 156
9	Кошти на витрати по потребах на зазначених кошторисом (особистий фонд Посла)	1 503 296
10	Кошти на допомогу Українським громадянам за кордоном	327 862
	Всього на суму	2 848 254

Як впливає з таблиці, найбільше коштів йшло до особистого фонду голови НДМ, на оренду помешкання Місії та допомогу громадянам УНР за кордоном.

Наступна таблиця свідчить про безпосередні витрати на утримання дипломатичного персоналу.

Таблиця № 3 Відомість на виплату утримання, добових, роз'їзних і на помешкання персональному складу НДМ УНР в Румунії у липні 1919 р. (у карбованцях/гривнях) [18, арк. 11-12].

№. п/п	Посада і прізвище	утримання	добові	роз'їзні	на помешкання	разом
1	Голова місії К.Мацієвич	6 000	6 200	6 000	6 000	24 200
2	Радник місії І.Фещенко-Чопівський	4 500	3 720	1 500	900	10 620
3	Секретар Л.Геркен	3 000	2 480	1 500	900	7 880
4	Аташе П.Мамчур	2 400	2 480	750	900	6 530
5	Аташе Ф.Буткевич	2 400	2 480	750	900	6 530
6	Урядовець О.Кравець	2 250	2 480	-	900	5 630
7	Урядовець П.Коломак	2 250	2 480	-	900	5 630
Разом						67020

Кошти на утримання НДМ надходили, по-перше, від уряду УНР, проте вони постійно скорочувалися, по-друге, від консульського збору за видачу паспортів та інших документів, по-третє, від розміщених у румунських банках цінних паперів, по-четверте, від продажу майна Російсько-Дунайського пароплавства тощо. Проте з виходом уряду УНР на еміграцію коштів на утримання дипломатичного корпусу бракувало, тому почалося його скорочення, а згодом і припинення діяльності НДМ УНР в Румунії [22, арк. 91-91зв].

Таким чином, у період Української революції 1917-1921 рр. уряди українських національних держав приділяли багато уваги розбудові та законодавчому забезпеченню зовнішньополітичного відомства та дипломатичних представництв України за кордоном. Були визначені види, структура, склад, штатний розклад та основні функції дипломатичних установ – посольств, місій, консульств, військових та військово-морських інституцій. Українське дипломатичне

представництво в Румунії змінювалося залежно від політичної ситуації в країні. Стале функціонування НДМ було започатковане за часів Української Держави, проте найбільших успіхів вона досягла за головування К.Мацієвича. Незважаючи на постійний брак коштів, він зумів не тільки зберегти майже весь склад НДМ, але й ефективно використати його на ниві захисту національних інтересів УНР в Румунії. Злагоджено діяли різні гілки дипломатичного корпусу – співробітники НДМ, військової секції, консульств та військово-морський аташе. Перспективним, на наш погляд, є вивчення основних функцій Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії.

---

1. *Веденєєв Д.В.* Юність української дипломатії: Становлення зовнішньополітичної служби Української держави. 1917-1923 роки. Монографія / Д.Веденєєв, Д.Будков. – К.: Вид-во «К.І.С.», 2006. – 312 с.

2. *Соловійова В.В.* Дипломатична діяльність українських національних урядів 1917-1921 рр.: Монографія / В.В.Соловійова; Ін-т історії України НАН України. – К., 2006. – 394 с.

3. *Власенко В.* Надзвичайна дипломатична місія УНР у Румунії – організатор громадсько-політичного життя української еміграції / В.В.Власенко // Сумська старовина. – 2008. – № 25. – С. 76-84.

4. *Матяш І.* Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади, архівні документи / І.Матяш, Ю.Мушка. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. – 400 с.

5. Надзвичайна дипломатична місія УНР у Греції (1919-1920 рр.). / Ін-т укр. археології та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, Центр. держ. архів вищих органів влади та управління України; упоряд., передм., коментарі: В.М.Даниленко, Н.І.Миронець. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2006. – 136 с.

6. *Власенко В.* Документи і матеріали Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Румунії (1919-1923 рр.) / В.В.Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник: Держкомархів України, УНДІАСД; редкол.: І.Б.Матяш (гол. ред.) та ін. – Т. 8. – К., 2008. – С. 129-160.

7. *Власенко В.* Надзвичайна дипломатична місія УНР у Румунії – організатор громадсько-політичного життя української еміграції / В.В.Власенко // Сумська старовина. – 2008. – № 25. – С. 76-84.

8. Історія державної служби в Україні: У 5 т. / НАН України, Ін-т історії України; Гол. управління держ. служби України; відп. ред. Т.В.Мотренко, В.А.Смолій. – К.: Ніка-Центр, 2009. – Т.1. – 544 с.

9. *Дорошенко Д.І.* Історія України, 1917-1923 / Д.І.Дорошенко. В 2-х т./ Упоряд.: К.Ю.Галушко. – К.: Темпора, 2002. – Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.

10. Історія української дипломатії: перші кроки на міжнародній арені (1917-1924 рр.): Документи і матеріали / МЗС України, Держ. комітет архівів України, УНДІАСД; редкол.: Г.Г.Грищенко (голова) та ін.; автор проекту і передмови І.Б.Матяш. – К.: Вид-во гуманіт. л-ри, 2010. – 592 с.

11. Українська дипломатична енциклопедія: У 2 т./ Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин; редкол.: Л.В.Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2004. – Т.1. – 760с.

12. *Сідак В.С.* Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр.: (невідомі сторінки): монографія / В.С.Сідак; Ін-т історії України НАН України, Академія СБУ. – К.: Альтернативи, 1998. – 320 с.

13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО), ф. 1065, оп. 4, спр. 96.

14. *Галаган М.* 3 моїх споминів (1880-ті – 1920 р.) / Микола Галаган; передмова: Т.Осташко, В.Соловійова. – К.: Темпора, 2005. – 656 с.

15. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 1, спр. 105.

16. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 2, спр. 200.

17. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 1, спр. 69.

18. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 2, спр. 215.

19. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 2, спр. 308.

20. *Фещенко-Чопівський І.* Хроніка мого життя: спогади міністра Центральної Ради та Директорії / І.Фещенко-Чопівський; передмова В.О.Шевчука, комент. і прим. М.Ю.Костриці, Г.П.Мокрицького. – Житомир: КВО газ. «Житомирський вісник». – 1992. – 124 с.

21. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 1, спр. 72.

22. ЦДАВО, ф. 3696, оп. 2, спр. 259.

ДЕГТЯРЬОВ С.І., КРУГЛОВ Є.В.

З ІСТОРІЇ ІНСТИТУТУ СТАНОВИХ ПРИСТАВІВ НА ПІВНІЧНО-СХІДНИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ*

Різноманітні соціальні перетворення, ускладнення суспільних відносин, зміни в економічному житті у першій третині ХІХ ст. частково призвели й до ускладнення завдань держави у галузі місцевого управління. Незважаючи на те, що в цей час продовжували існувати основні державні інституції (адміністративні, поліцейські, судові, фінансові тощо), створені ще реформами 70-80-х рр. ХVІІІ ст., з'явилася також низка нових органів та посад, серед яких були станові пристави.

Посада станового пристава введена Положенням про земську поліцію (1837) [11]. Вони були повноправними членами земських судів. В законі «*О городских полициях, в Москве и других городах, кроме Петербурга*» зазначалося, що в «*городах заштатных, местечках и посадах, состоящих на городском положении, но не имеющих особой городской полиции, как в городах уездных, или тому подобной, полицейское управление принадлежит Заседателям местного Земского Суда, пребывающим в уезде под именем Становых Приставов*» [10, с. 3-4].

Станові пристави призначалися з місцевих дворян, які мали нерухому власність в цій губернії. Вони наглядали за точним виконанням законів і особливих розпоряджень уряду; здійснювали заходи з припинення безпорядків і попереджали їх відновлення в майбутньому [8, с. 45-49].

Кількість та розмір станів, на які поділявся повіт, визначалися з огляду на площу самого повіту, розмір населення та інші місцеві особливості. Частіше за все у повіті було 2-3 стани. Будь-які зміни

---

*Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».